

Statistics Sweden

Statistiska centralbyrån

Att mäta segregation på låg regional nivå

Slutrapportering av uppdrag till Statistiska centralbyrån
att genomföra en förstudie om rikstäckande
områdesindelning för statistisk uppföljning av
socioekonomiska förhållanden

Förord

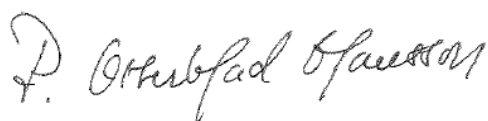
Som ett led i ett omfattande arbete med att minska och motverka segregation har regeringen antagit ett långsiktigt reformprogram för att minska segregation 2017-2025. Regeringen menar att för att följa utvecklingen vad gäller segregation och socioekonomiskt utsatta områden i Sverige, och för att kunna följa upp reformprogrammet, behöver SCB:s befintliga statistik utvecklas så att socioekonomiska förhållanden kan redovisas för lokala områden i hela landet. Regeringen har därför gett SCB i uppdrag att genomföra en förstudie om rikstäckande områdesindelning för statistisk uppföljning av socioekonomiska förhållanden.

En första delredovisning av förstudien gjordes den 22:a december 2017. Delrapportering omfattade en genomgång av en rad befintliga indelningar och hur dessa skulle lämpa sig för att konstruera en rikstäckande områdesindelning för statistisk uppföljning av socioekonomiska förhållanden. En beskrivning av de indikatorer som i dagsläget används för att mäta integration i ett antal stadsdelar i Sverige ingick också i delrapporteringen.

Denna slutrapport av uppdraget omfattar förslag om hur den rikstäckande områdesindelningen Demografiska Statistikområden (DeSO) kan användas för att följa upp segregation och socioekonomiska förhållanden. Slutrapporten omfattar också beräkningar av kostnader och tidsåtgång för att använda DeSO som områdesindelning, för att konstruera en rikstäckande områdesindelning med större områden baserade på DeSO och för att använda en mosaikbaserad analysmodell för rumslig analys av segregation över tid, även denna med DeSO som minsta byggsten.

SCB har under arbetet med förstudien samverkat med en rad organisationer för att inhämta synpunkter och skapa förståelse för hur en rikstäckande områdesindelning för uppföljning av segregation och socioekonomiska förhållanden kan komma att användas. Inte minst har en nära kontakt hållits med Delegationen mot segregation (Delmos) under arbetets gång.

Statistiska centralbyrån, 16 april 2018

Petra Otterblad Olauson, Avdelningschef
Avdelningen för befolkning och välfärd vid SCB

Innehåll

Förord	1
Innehåll	2
1. Sammanfattning	3
2. Genomförande	6
2.1 Förutsättningar och överväganden	6
3. Tre modeller för rikstäckande områdesindelning byggd på DeSO	9
3.1 DeSO som rikstäckande områdesindelning för uppföljning av segregation.....	9
3.2 Aggregerade DeSO för rikstäckande uppföljning av socioekonomiska förhållanden och för regeringens reformprogram mot segregation ...	11
3.3 Mosaik byggt på DeSO för rumslig analys av segregation över tid...	17
3.4 Andra aggregeringar	20
4. Genomgång av befintlig statistik	23
4.1 Att mäta segregation.....	23
4.2 Genomgång av befintlig statistik med koppling till det långsiktiga reformprogrammet	24
5. Tidsplan	29
5.1 DeSO-indelningen som rikstäckande områdesindelning för uppföljning av segregation	29
5.2 Aggregerade DeSO för rikstäckande uppföljning av socioekonomiska förhållanden och för regeringens reformprogram mot segregation ...	29
5.3 Mosaik byggt på DeSO för rumslig analys av segregation över tid...	30
6. Kostnadsberäkning	31
6.1 Kostnader för uppbyggnad av ny områdesindelning och årlig statistikproduktion	31
6.2 Finansieringsmodeller.....	32
7. Sammanfattande om förslagen	33

1. Sammanfattning

SCB har av regeringen fått i uppdrag att genomföra en förstudie om rikstäckande områdesindelning för statistisk uppföljning av socioekonomiska förhållanden. En första delredovisning av förstudien har gjorts i december 2017 innehållande en översiktlig bild av befintliga områdesindelningar liksom en genomgång av viss befintlig statistik, i praktiken den som redan idag finns i regeringsuppdraget *Registerdata för integration* som finns publicerad på SCBs hemsida.

I enlighet med slutsatserna från delrapporten har SCB valt att basera förslagen i slutrapporten på den rikstäckande indelningen Demografiska Statistikområden (DeSO), en områdesindelning som SCB har tagit fram som en ersättning till SAMS-indelningen¹ och som släpptes 1 januari 2018.

SCB har också valt att inte lämna konkreta förslag på ingående statistik. Istället redovisas översiktligt statistik som finns tillgänglig och som skulle kunna användas för att mäta segregation och socioekonomiska förhållanden. Statistik som bedömts som relevant har också använts för tester av områdesindelningar. Främst har variablerna utbildningsnivå och förvärvsarbetande använts.

SCB föreslår att tre olika modeller, alla baserade på DeSO, används för att följa upp segregation och socioekonomiska förhållanden. Modellerna kompletterar varandra genom att de kan visa segregation i olika dimensioner.

I den första modellen används DeSO-indelningen som den är. Det ger möjligheten att redovisa variabler på låg nivå (befolkningsgrupper på mellan ca 600 till 3000 individer) så länge uppgifterna finns att tillgå i totalräknade register. När statistik redovisas på den nivån kan den dock i de flesta fall inte brytas ned på fler bakgrundsvariabler än kön utan att sekretessproblematik uppstår.

Den andra modellen är DeSO som aggregeras till större områden för vilka mer detaljerad statistik och nedbrytningar kan redovisas. En ytterligare nivå, mellan DeSO och stads-/kommundelar, skapas därmed.

Aggregeringen kan göras baserat på utfall på statistiska variabler eller baserat på geografi. Även om den geografibaserade aggregeringen kräver en större arbetsinsats, och att andra aktörer involveras, finns det stora fördelar med att använda den metoden. En av dem är den lokala igenkänningsfaktorn som kan bidra till att minska abstraktionsnivån och

¹ SAMS är en förkortning av Small Areas for Market Statistics, en indelning som skapades 1994

öka förståelsen för lokala variationer. En annan är att risken minskar för att indelningen i sig förstärker bilden av förekomsten av segregation. I denna andra modell behöver Sveriges kommuner och landsting (SKL) tillsammans med landets 290 kommuner involveras i arbetet.

En väl genomförd områdesindelning kommer att kunna belysa skillnader mellan olika bostadsområden inom en och samma kommun men även jämföra områden nationellt.

I en tredje modell grupperas DeSO med likartade förutsättningar inom en kommun, region eller riket utifrån utfallet för vissa utvalda indikatorer till en mosaik av DeSO. De DeSO som grupperas ihop behöver inte gränsa till varandra geografiskt. Styrkan med en mosaik ligger i möjligheten att studera den rumsliga förändringen över tid då grundindelningen, DeSO, är beständig över tid, men mosaiken förändras när utfallen förändras. Mosaikmodellen ger även möjligheten att titta på distributionen av ganska fint fördelade variabler utan att utfallet för ett enskilt DeSO kan identifieras.

Vad avser befintlig statistik så finns en mängd uppgifter att tillgå i SCBs totalräknade register som kan redovisas på låg geografisk nivå. För att följa upp segregation över hela landet på DeSO-nivå skulle till exempel indikatorerna utbildning eller disponibel inkomst kunna användas. Även olika typer av index skulle kunna tas fram på låg geografisk nivå. Det finns också en hel del statistik att tillgå för att följa upp de särskilda fokusområdena i regeringens långsiktiga reformprogram för att lyfta socialt utsatta områden och motverka strukturella orsaker till segregation (bekämpa brottsligheten, minska långtidsarbetslösheten, lyfta elevernas resultat i skolan, stärka samhällsservicen, minska bostadssegregationen, stärka demokratin och stödja det civila samhället).

SCB har tagit fram preliminära tidplaner för att ta fram de olika alternativen till områdesindelning och fylla dem med relevant statistiskt innehåll. För den första modellen finns indelningen redan att tillgå och det som tar tid att genomföra i denna modell är att besluta om och ta fram rutiner för statistikinhåll. Tidsåtgången bedöms till sju månader.

Den andra modellen med aggregerade DeSO bedöms ta längre tid i anspråk att genomföra då den, förutom att ta fram statistiskt innehåll, också kräver involvering av alla Sveriges 290 kommuner och samordning med SKL och eventuellt andra aktörer. Tidsåtgången bedöms till 18 månader.

Mosaikmodellen bedöms ta lika mycket tid i anspråk som det första alternativet, att använda DeSO-indelningen som den är, d.v.s. sju månader.

Kostnadsberäkningar har gjorts för alternativet med aggregerade DeSO då kostnaderna för att genomföra de andra modellerna är starkt beroende på

om den modellen genomförs eller inte. Kostnaden för utvecklingen av modellen beräknas till 3,5 miljoner kronor och den årliga driftskostnaden till 1,7 miljoner kronor. Om den aggregerade indelningen görs och fylls med statistik kommer de andra att kunna genomföras med relativt begränsade ytterligare resurser.

SCB föreslår en finansieringsmodell där statistiken görs fritt tillgänglig för alla att använda i sina egna system i form av öppna data och ett tillhörande API (Application Programming Interface). I denna modell sker all finansiering via centrala statliga medel. Ett annat alternativ skulle vara att statistiken blir avgiftsbelagd för alla användare enligt den fullkostnadsprincip som används. Storleken på avgiften för till exempel kommuner och landsting blir då beroende av hur många användare som ansluter sig till ett uttagssystem där denna kostnadsprincip tillämpas.

Kostnader för tillgängliggörande av statistik via ett uttagssystem ingår inte i kostnadsberäkningen.

2. Genomförande

Regeringsuppdraget, att i en förstudie presentera förslag på tillvägagångssätt för hur statistik gällande socioekonomisk utveckling kan presenteras på områdesnivå för hela landet, genomfördes mellan den 16 oktober 2017 och den 16 april 2018. Förstudien skulle enligt uppdragsbeskrivningen innehålla tidsplan, kostnadsberäkningar för stat, kommun och landsting och vid behov förslag på alternativa lösningar. Förslaget skulle vidare så långt som möjligt bygga på befintlig statistik.

Uppdraget har genomförts av en projektgrupp om fem personer från avdelningarna Regioner och miljö och Befolkning och välfärd. Kompetens inom såväl den geografiska dimensionen som om statistik om socioekonomiska förhållanden och register har varit utgångspunkten i projektgruppens sammansättning.

I en första delrapportering av regeringsuppdraget som lämnades över till Kulturdepartementet i december 2017 beskrevs en rad befintliga indelningar och hur dessa skulle lämpa sig för att konstruera en rikstäckande områdesindelning för statistisk uppföljning av socioekonomiska förhållanden. En beskrivning av de indikatorer som i dagsläget används för att mäta integration i ett antal stadsdelar i Sverige ingick också i delrapporteringen.

Under arbetet med slutrapporten har SCB samarbetat med Delegationen mot segregation (Delmos) och fört diskussioner med Kulturdepartementet, Huddinge kommun, Sveriges kommuner och landsting (SKL) och Polisens Nationella Operativa Avdelning (NOA). Viss kontakt har också haft med Arbetsmarknadsdepartementet under arbetets gång.

2.1 Förutsättningar och överväganden

De förutsättningar som gavs i uppdragsbeskrivningen ger vid handen att den områdesindelning som SCB ger förslag på i förstudien ska vara rikstäckande och kunna summeras till kommunnivå (och därmed också till läns- och riksnivå). Den ska också lämpa sig för att följa upp segregation och socioekonomisk utveckling och så långt som möjligt vara baserad på befintlig statistik.

Ytterligare en förutsättning som gavs var att arbetet med förstudien skulle genomföras i samarbete med Delmos och att synpunkter skulle inhämtas från SKL, Tillväxtverket och andra relevanta aktörer.

Utifrån dessa förutsättningar gjordes en rad överväganden. De mest grundläggande var tolkningen av avgränsningen av uppdraget gentemot Delmos uppdrag samt beslutet att grunda förslaget till rikstäckande

områdesindelningen på den nyligen framtagna indelningen Demografiska Statistikområden (DeSO).

2.1.1 Gränsdragning och överlapp i relation till Delmos uppdrag

I samverkan med Delmos har gränserna mellan SCBs och Delmos respektive uppdrag på området definierats och en förståelse skapats för hur respektive organisation kan bidra med kunskap och kompetens till genomförandet av den andra organisationens uppdrag med koppling till uppföljning av segregation i Sverige.

För att undvika dubbelarbete och genomföra våra respektive uppdrag på ett så effektivt sätt som möjligt kom SCB och Delmos tidigt fram till att det vore att gå händelserna i förväg om SCB skulle lämna ett färdigt förslag på statistik innehåll i förstudien. Tolkningen var att Delmos kommer att utreda detta vidare inom ramen för sitt uppdrag. Däremot har SCB använt statistik för tester av DeSO och kluster av DeSO. I förevarande rapport reflekteras också på en övergripande nivå kring vilken statistik som finns tillgänglig och vilka förutsättningarna är för att kunna presentera statistik på låg geografisk nivå.

SCB kommer att efter denna förstudies genomförande kunna bidra med synpunkter och inspel till Delmos arbete med att konstruera ett uppföljningssystem på segregationsområdet.

2.1.2 Demografiska Statistikområden (DeSO)

I delrapporten som lämnades till regeringen i december 2017 gjordes en genomgång av befintliga geografiska indelningar. Slutsatsen från den genomgången ger vid handen att DeSO, den områdesindelning som SCB har tagit fram som en ersättning till SAMS-indelningen² och som släpptes vid årsskiftet, ser ut att uppfylla alla de förutsättningar som anges i uppdraget. SCB har därför gått vidare med DeSO som grund för sitt förslag.

² SAMS är en förkortning av Small Areas for Market Statistics, en indelning som skapades 1994

Befintliga områdesindelningar

Områdesindelningar	Täckningsgrad		Befolkningsmässig homogenitet		Beständig över tid		Korsar kommungränser		Hänsyn bebyggelse- koncentration		Tillgänglighet		Antal delområden
Församlingar	Riket		Nej		Delvis		Ja		Nej		Nationell Geodata		1 400
Postnummer	Riket		Nej		Nej		Ja		Nej		Nationell Geodata		10 000
NYKO	286 kommuner		Nej		Nej		Nej		Delvis		Lokalt delvis geodata		95 000
SAMS	Riket		Nej		Ja		Nej		Delvis		Nationell Geodata		9 200
Tätorter	Delar av kommuner		Nej		Nej		Ja		Ja		Nationell Geodata		1 979
Distrikt	Riket		Nej		Ja		Ja		Nej		Nationell Geodata		2 500
Stads-/Kommundelar /Basområden	Delar av kommuner		Nej		Nej		Nej		Ja		Lokalt delvis geodata		Okänt antal
LUA	Delar av kommuner		Delvis		Nej		Nej		Ja		Nationell Geodata		23
URB	Delar av kommuner		Delvis		Nej		Nej		Ja		Nationell Geodata		15
NOA	Delar av kommuner		Nej		Nej		Ja		Ja		Nationell Geodata		60
Valdistrikt	Riket		Ja		Nej		Nej		Delvis		Nationell Geodata		5 800

Källa: SCB, 2017

Fördelen med att grunda förslaget på DeSO är att det är en rikstäckande indelning som summerar till kommuner och som är tänkt att vara beständig och hållbar över tid. Detta gör att vi har en ”minsta byggsten” med potential att klustras och aggregeras på många olika sätt beroende på syfte. SCB bedömer att många olika organisationer kan ha nytta av att grunda sin statistik eller sina indelningar på DeSO vilket ger en situation där flexibilitet paras med möjligheter till jämförbarhet.

3. Tre modeller för rikstäckande områdesindelning byggd på DeSO

Tre olika modeller, som kan passa för olika typer av uppföljning och som alla byggs baserat på DeSO, presenteras i det följande. Alla tre alternativen kan också användas parallellt för olika typer av uppföljning och analys och kommer då att komplettera varandra eftersom de möjliggör uppföljning av olika dimensioner av segregation.

Utöver de tre huvudalternativen presenteras också andra möjligheter där användningen av DeSO öppnar upp för analyser som kan komma att visa sig intressanta.

3.1 DeSO som rikstäckande områdesindelning för uppföljning av segregation

Ett alternativ till indelning för att mäta segregation är att använda DeSO som indelning så som den är. Med DeSO som indelning kan statistiken fördelas på små områden vilket ger en detaljerad rumslig beskrivning av de fenomen som beskrivs. Det som förloras i denna lösning är dock detaljeringsgraden i den statistiska analysen då sekretess och integritet gör att få bakgrundsvariabler och nedbrytningar kan presenteras utan att sekretess inträder. DeSO består av 5 985 områden och befolkningen per DeSO den första januari 2018 varierar mellan 660 och 3 297 personer.

3.1.1 Beskrivning av DeSO-indelningen

Den 1 januari 2018 inrättade SCB en ny regional indelning, DeSO – Demografiska Statistikområden. DeSO gör det möjligt att göra analyser av statistik på små geografiska områden.

De vanligaste indelningarna SCB och andra myndigheter använder när de publicerar statistik är län och kommun. Men vissa analyser kräver nedbrytning av statistiken på ännu mindre områden. De flesta kommuner är ganska stora till ytan och det kan finnas stora skillnader i exempelvis befolkningens sammansättning mellan olika stadsdelar och mellan tätorter och glesare bebyggelse. För att underlätta för dessa användare att göra analyser skapade SCB en ny indelning, DeSO.

Det fanns flera krav på DeSO. De viktigaste var att den skulle vara stabil över tid, både avseende geografisk form och statistik, och att områdena

följer kommungränserna för att kunna aggregera till kommun, län och riket. Det var också viktigt att samma metod användes över hela landet.

När DeSO skapades togs hänsyn till:

Befolkningens storlek

Områdena behövde ha en minsta storlek för att undvika sekretesshantering när statistiken bryts ner i olika skärningar. Men områdena bör inte heller vara för stora befolkningsmässigt. För DeSO byggdes det in ett tak för att undvika att framtida områden blir för stora. Om ett område gällande befolkningsstorlek blir för stort skall det vara möjligt, via kodsättningen av DeSO, att splittra det till två områden.

Rumsliga barriärer

DeSO tar hänsyn till de geografiska förutsättningarna så att gränserna, där så är möjligt, följer gator, vattendrag och järnvägar som exempel på naturliga avgränsare mellan områden.

Bygga in bebyggelsekoncentrationer

Enligt den senaste tätortsavgränsningen 2015 finns det 1 979 tätorter i riket. Över tid förändras dessa genom både tätortsexpansion och när tätorter uppgår i andra större orter. Det finns också tätorter som upphör att vara tätorter och nya tätorter som uppstår på nya platser. Den nya områdesindelningen utgår så långt det är möjligt från den nya tätortsindelningen men ger också utrymme för en expansion av tätorterna då en tillväxtzon byggs in runt landets större tätorter.

Restområden

Det finns drygt 15 000 personer i riket som inte geografiskt kan kopplas till ett DeSO. Dessa redovisas kommunvis med restkoden XXXXRestf där XXXX avser läns- och kommunkod. Det kan handla om personer som inte kan kopplas till en lägenhet/fastighet eller personer som vistas i en bostad för äldre för service och omvårdnad. Av samtliga 290 kommuner har 283 ett restområde. Storstäderna Stockholm, Göteborg och Malmö står för ca 35 % av alla restförda personer i riket.

3.1.2 Statistikinhåll, sekretess och integritet

Statistik på DeSO kan tas fram för alla SCB:s totalregister, som är rikstäckande. För att inte riskera att röja uppgifter som kan härledas till en enskild genomför SCB röjandekontroll före publicering eller leverans av statistiska uppgifter. Statistik på DeSO kan endast redovisas för större grupper, för att undvika alltför stor sekretessproblematik. Till exempel kan inte sysselsättning, utbildning eller inkomst brytas ned i åldersklasser och kön. Vid tester av några olika indikatorer visar nedanstående tabell hur

många DeSO som behöver prickas på grund av sekretess (d.v.s. statistiken i fråga kan inte presenteras för det enskilda DeSO).

Tabell över antal DeSO för vilka uppgifter inte kan redovisas för respektive indikator i tabellen, 2015

Indikator	Antal DeSO som prickas
Antal sysselsatta män 20-24 år	6
Antal sysselsatta kv., 20-24 år	11
Högsta utbildning män, förgymnasial	19
Högsta utbildning kv., förgymnasial	46
Född i EU28, exkl. Sverige och Norden	104

Källa: SCB, 2018

I exemplet ovan har gränsvärdet för att ett DeSO ska prickas satts till mindre än 5 individer. Det finns dock flera olika metoder för röjandekontroll, ibland beroende på vilken statistik och/eller variabler som ska redovisas.

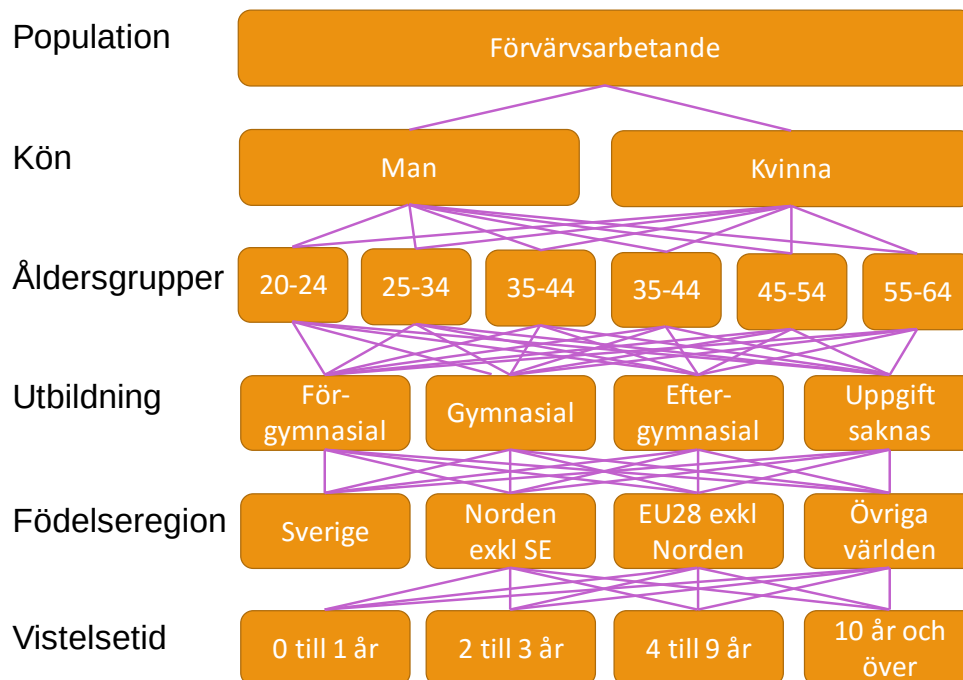
3.2 Aggregerade DeSO för rikstäckande uppföljning av socioekonomiska förhållanden och för regeringens reformprogram mot segregation

Ett alternativ till att redovisa varje DeSO som egen byggsten i redovisningen är att gruppera de knappt 6 000 områdena och därmed skapa kluster av DeSO. Befolkningsmässigt sträcker sig DeSO från cirka 600 upp till ca 3 000 invånare. För en mer detaljerad uppföljning av statistiken kommer därmed de flesta enskilda DeSO att vara för små.

Ser man exempelvis till redovisningen av LUA (lokala utvecklingsavtal) och URB (urbant utvecklingsområde) i Registerdata för integration (sammanlagt 38 stadsdelar) är den minsta befolkningsmässiga stadsdelen Fornhöjden i Södertälje kommun med runt 4 000 invånare. Sammantaget består de 38 stadsdelarna i LUA och URB av 194 DeSO.

Att exempelvis redovisa totalsiffror över antalet förvärvsarbetande för varje enskilt DeSO är fullt möjligt. När statistiken därefter delas upp utifrån olika bakgrundsvariabler reduceras antalen dock snabbt i de olika delpopulationerna. Redan på den tredje nivån i den schematiska bilden nedan finns det åldersgrupper uppdelade på kön som har för få poster för att kunna redovisas för enskilda DeSO.

Schematisk uppdelning av population förvärvsarbetande i olika delpopulationer utifrån bakgrundsvariabler. Kopplingarna mellan variablerna ger en bild av antalet delpopulationer

Källa: SCB, 2018

3.2.1 Klustring baserat på utfall på statistiska variabler

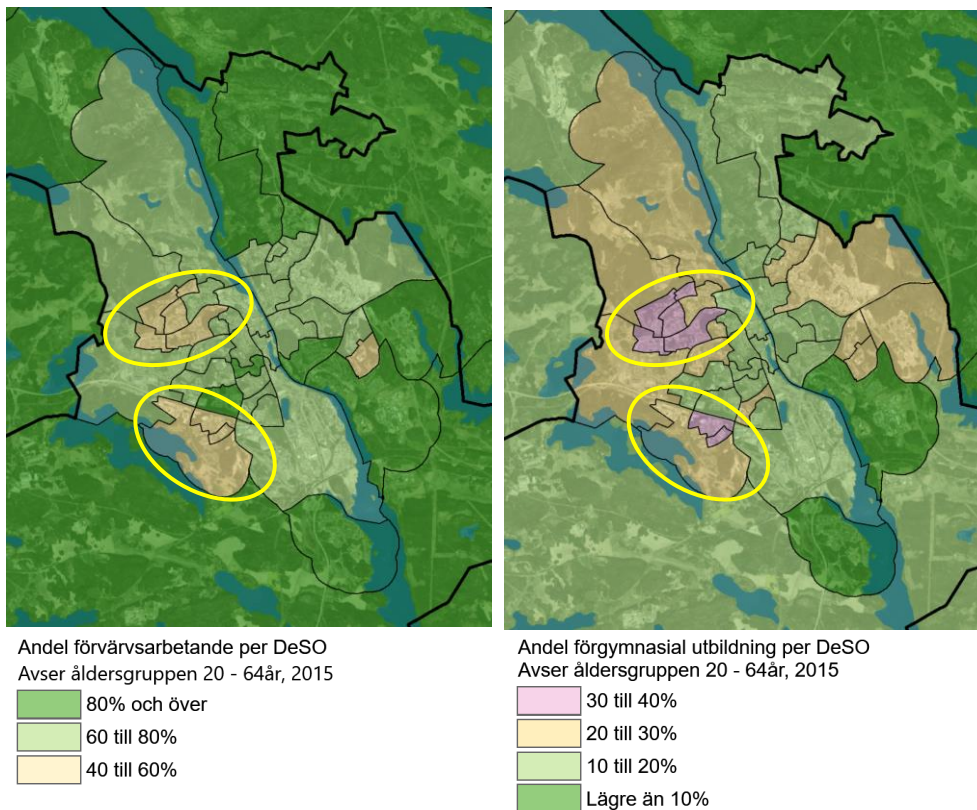
En möjlighet för grupperingen av DeSO är att de klustras utifrån utfallet på statistiska variabler där områden med likartade förutsättningar grupperas samman om de angränsar till varandra. I exemplet från Södertälje nedan redovisas andel förvärvsarbetande per DeSO i fem klasser från under 20 procent upp till över 80 procent sysselsatta i åldrarna 20 till 64 år. I Södertälje tätort kan exempelvis fem relativt centrala DeSO med 40 till 60 procent förvärvsarbetande klustras till ett område då de både tangerar varandra geografiskt och statistiskt. I södra delen av tätorten finns det också tre DeSO med motsvarande förutsättningar. Sett till befolkningen i åldrarna 20 till 64 år med enbart förgymnasial utbildning framträder motsvarande områden vid en klassindelning av utbildningen.

De fem norra områdena i Södertälje utgör delar av stadsdelarna Ronna och Geneta medan de södra DeSO överensstämmer väl med stadsdelen Hovsjö.

Sett till hela landet är det drygt 57 procent av DeSO som har över 80 procent förvärvsarbetande. Vilket kan jämföras med de omkring 5 procent som har 40 till 60 procent förvärvsarbetande varav några återfinns i Södertälje.

I endast 2 procent av områdena är andelen av befolkningen med som högst förgymnasial utbildning större än 30 procent. För 89 procent av DeSO är andelen med högst förgymnasial utbildning under 20 procent.

Andel förvärvsarbetande och andel med högst förgymnasial utbildning, per DeSO för Södertälje tätort, 2015

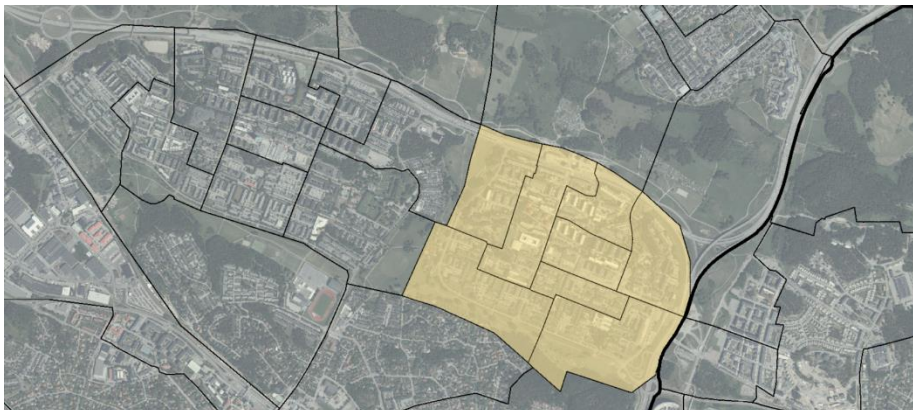

Källa: Bearbetningar © SCB, övrig geodata © SCB, Lantmäteriet

Klustringen av områden med snarlika förutsättningar kommer att påverkas av valet av klassificeringsmetod såväl som valet av antal klasser. Även valet av referensår kommer att påverka områdesindelningen då förutsättningarna kan förändras från år till år. Ett av kraven på en indelning är att den skall vara beständig över tid och med den här typen av aggregering ökar risken att indelningen förstärker bilden av förekomsten av segregation och låser fast den över tid.

3.2.2 Klustering baserat på geografi

Ett alternativ är att istället låta geografin vara styrande vid grupperingen av DeSO. Många kommuner har tydligt avgränsade stadsdelar som kan utgöra ett stöd vid en klusterbildning. Se exempelvis stadsdelen Rinkeby i Stockholms kommun som består av åtta DeSO.

DeSO som bygger upp stadsdelen Rinkeby i Stockholm.

Källa: Bearbetningar © SCB, övrig geodata © SCB, Lantmäteriet

Det är dock inte alla stads- eller kommundelar som stämmer så väl med DeSO-indelningen som Rinkeby. I delrapporten från SCB i december 2017 jämfördes som ett exempel Polisens så kallade NOA-områden med DeSO som klustrats för att motsvara NOA. I delrapporten konstaterades att det finns stadsdelar som kommer ha en geografisk såväl som befolkningsmässig över eller undertäckning vid aggregering av DeSO. Samma fenomen kommer att uppkomma i större eller mindre grad vilken indelning som än väljs. För utförligare beskrivning se delrapportens kapitel: *”Exempel på geografisk gruppering av DeSO”*.

Landets större kommuner har ofta skapat geografiskt avgränsade stadsdelar för kommunernas urbana delar. För områden utanför större tätorter kan istället församlingar eller distrikt utgöra ett stöd för grupperingen av DeSO till större enheter. Många gånger kommer dock flera större områden utanför tätorterna behöva grupperas tillsammans för att statistiken skall kunna redovisas.

I Registerdata för integration är det lägsta antalet invånare runt 4 000 för ett enskilt område i statistikredovisningen. Om motsvarande nivå för minsta klustrade enhet även används som riktlinje för stadsdelar/kommundelar så innebär det att nio kommuner inte kommer att kunna delas upp i flera områden beroende på låga befolkningstal.

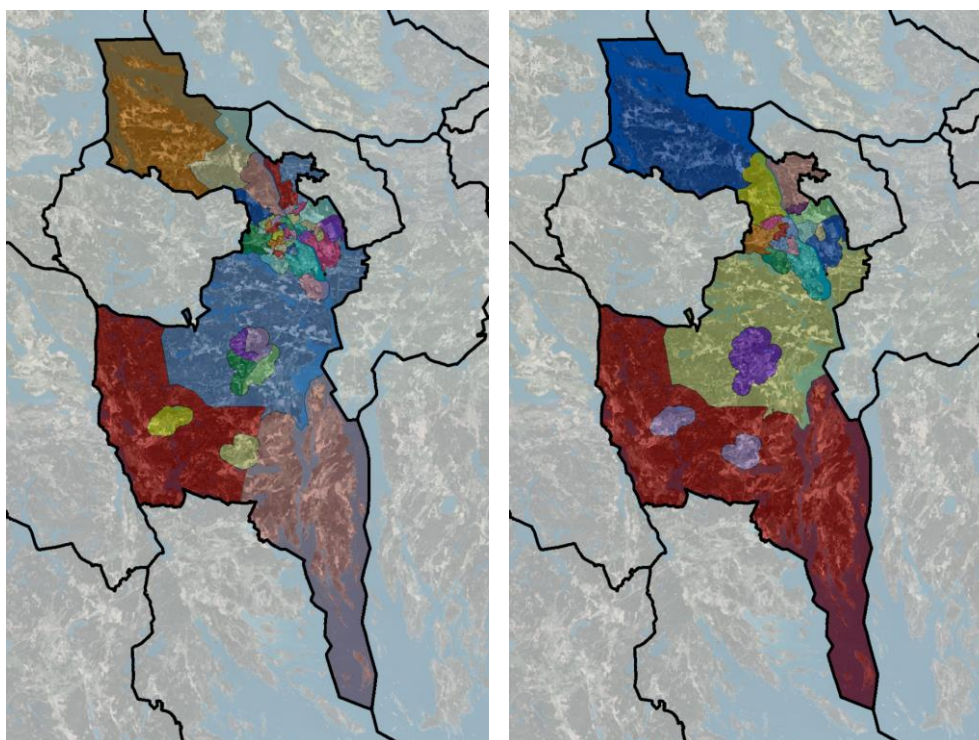
Inom ramen för projektet har Södertälje kommuns DeSO använts som pilotexempel för gruppering av DeSO utifrån stadsdelar. Totalt finns det 51 DeSO som bygger upp Södertälje kommun. 39 av dessa återfinns inom centralorten. När DeSO grupperas till stadsdelar kommer antalet områden inom centralorten att reduceras till 14. Övriga tätorter grupperas till 2 områden istället för 6.

Antalet DeSO respektive stadsdelar/kommundelar i Södertälje kommun.

Stad/landsbygd	Antal DeSO	Antal stadsdelar/kommundelar
Huvudort	39	14
Övrig befolkningskoncentration	6	2
Landsbygd	6	4
Totalt	51	20

Källa: SCB, 2018

Södertälje kommun byggs upp av 51 enskilda DeSO, bilden till vänster. Dessa kan grupperas till 20 stadsdelar, bilden till höger.

Källa: Bearbetningar © SCB, övrig geodata © SCB, Lantmäteriet

De större kommunerna med tydligt avgränsade städer och större tätorter har ofta delat in kommunen i stads- eller kommundelar. För de tre största kommunerna Stockholm, Göteborg och Malmö har SCB tillgång till geografiskt avgränsande stadsdelsområden.

Många kommuner är indelade i kommundelar. Dessa har olika formell status och kan vara såväl officiella som informella. Detta gör det svårt att jämföra kommundelar mellan kommuner, då de kan skilja i såväl geografisk som befolkningsmässig storlek. Det finns ingen nationell standard för vad som utgör en kommundel.

För att kunna gruppera DeSO till stads- och kommundelar kommer Sveriges kommuner och landsting (SKL) tillsammans med landets 290 kommuner att behöva involveras i arbetet.

En väl genomförd områdesindelning kommer att kunna belysa skillnader mellan olika bostadsområden inom en och samma kommun men även jämföra områden nationellt.

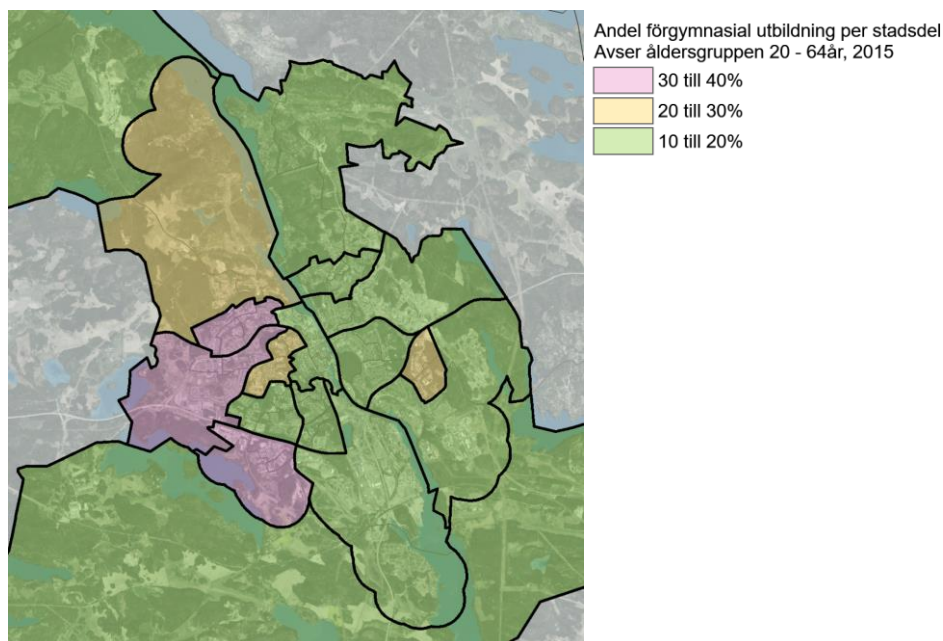
I dagsläget har inte DeSO namn utan är enbart försedda med en unik kod. Genom att involvera kommunerna i grupperingen av DeSO kommer också stads- respektive kommundelarna att kunna föras med namn. Det skulle bidra till att minska abstraktionsnivån och öka förståelsen för lokala variationer.

3.2.3 Effekter av aggregering av DeSO till större områden

När DeSO grupperas till stadsdelar kommer spridningen mellan relationstalen att minska. Enkelt uttryckt kommer lokala variationer och nyanser suddas ut när statistiken redovisas på grövre administrativa indelningar.

I exemplet nedan med andelen förgymnasial utbildning redovisad per stadsdel kommer hela stadsdelen att tillhöra en viss klass trots att det kan förekomma variationer inom den stadsdelen.

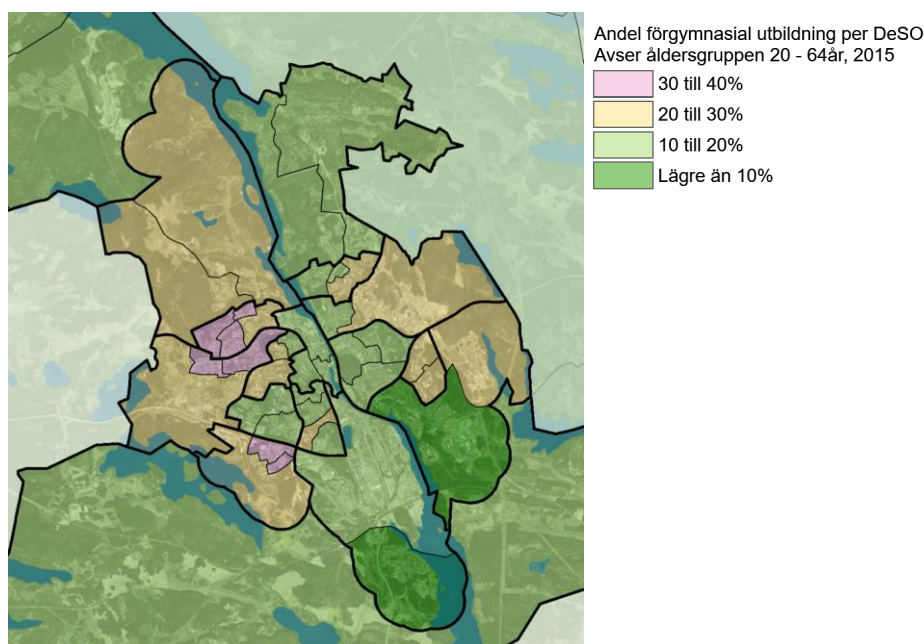
Andel med högst förgymnasial utbildning. DeSO grupperade till stadsdelar i Södertälje tätort, 2015.

Källa: Bearbetningar © SCB, övrig geodata © SCB, Lantmäteriet

I exemplet nedan redovisas statistiken på enskilda DeSO istället för grupperat. Stadsdelarnas avgränsningar framgår av den tjockare kantlinjen. DeSO med en andel på under 10 procent som har högst förgymnasial utbildning har helt tvättats ur när områdena klustras till större enheter. När utvecklingen av områden följs över tid kan lokala förändringar inom en stadsdel komma att missas.

Andel med högst förgymnasial utbildning. Enskilda DeSO med stadsdelar markerade i Södertälje tätort, 2015.

Källa: Bearbetningar © SCB, övrig geodata © SCB, Lantmäteriet

Samtidigt bidrar en klustring av DeSO till stadsdelar att känsligare socioekonomiska uppgifter faktiskt kan redovisas utan att enskilda individers förutsättningar riskerar att röjas.

3.3 Mosaik byggt på DeSO för rumslig analys av segregation över tid

Trots uppdelningen av riket i knappt 6 000 DeSO så uppvisar en stor del av områdena likartade bakgrundsförutsättningar. Ett av DeSOs huvudsyften är ju att befolkningen i dem skall vara relativt homogen i storlek. Men även andra socioekonomiska variabler kan ligga nära varandra både på det lokala, regionala och nationella planet.

Socioekonomisk statistik uppdelad på bakgrundsvariabler för enskilda DeSO behöver sekretessprövas och i vissa fall prickas. Genom att skapa aggregerade områden som stadsdelar eller kommundelar går detta att undvika. Nackdelen kan då bli svårigheten att följa förändringen inom enskilda DeSO över tid.

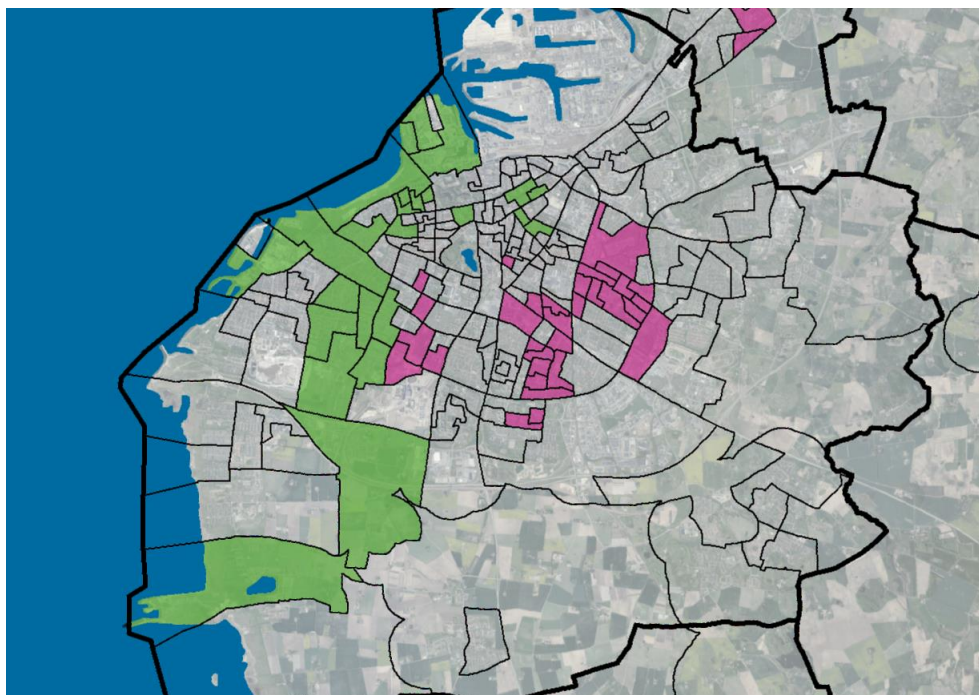
Om DeSO med likartade förutsättningar inom en kommun, region eller riket grupperas utifrån utfallet av vissa utvalda indikatorer kan istället mosaiker skapas. I en mosaik behöver då inte de enskilda DeSO angränsa till varandra geografiskt.

Styrkan med en mosaik ligger just i möjligheten att studera förändringen av områdets förutsättningar över tid. Gränserna för mosaiken är inte fasta över tid.

Totalt finns det 5 985 DeSo i landet. Av de 10 procent områden med störst andel med högst förgymnasial utbildning i landet (den översta decilen, knappt 600 områden, med lägst utbildningsnivå i landet) ligger 31 områden i Malmö kommun. I bilden nedan är dessa områden markerade med cerise färg. Grönmarkerade DeSO i bilden utgör de 25 Malmö-DeSO som tillhör den decil av DeSO där befolkningen har den lägsta andelen med högst förgymnasial utbildning.

De DeSO med cerise färg i exemplet nedan överensstämmer till stor del med de stadsdelar som omfattas av LUA och URB i Malmö. Fördelen med mosaiker är att vi också får den motsatta sidan av en utpekad indikator. I både Limhamn, Bellevue, Fridhem, Klagshamn och Västra Hamnen är andelen med högst förgymnasial utbildning som högst 4,8 procent.

Den översta (cerise) och nedersta (grön) decilen av DeSO utifrån andel i befolkningen med högst förgymnasial utbildning. Illustrerat för Malmö kommun, 2015.

Källa: Bearbetningar © SCB, övrig geodata © SCB, Lantmäteriet

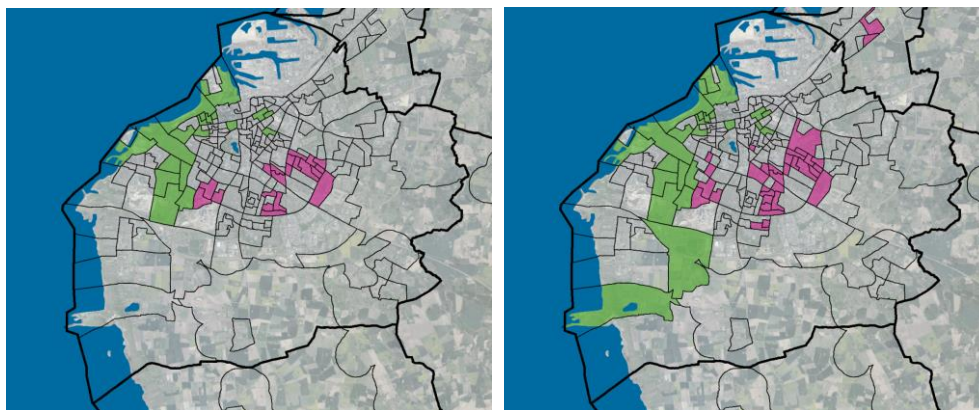
För att förenkla illustrationen av mosaiker har enbart den översta och den nedersta decilen tagits fram för andelen med högst förgymnasial utbildning på nationell nivå i exemplet ovan. Istället för deciler kan mosaiker bygga på fasta gränsvärden som tas fram och följs över tid. Vid nästa tidpunkt kan mosaiken ha kommit att förändrats och områden som tidigare ingått i en klass kan då hamna i en annan klass.

Med mosaikmodellen går det inte att fråga datamaterialet om ett enskilt värde för ett utvalt DeSO utan istället får man veta att området ligger inom ett visst intervall, exempelvis i området har färre än 4 procent av befolkningen enbart förgymnasial utbildning.

Valet av administrativ nivå påverkar utfallet i en mosaik. För en enskild kommun kan det finnas anledning att studera variationerna och förändringen över tid för den kommunala planeringen. Men för ett regionförbund är länet mer intressant och för riket är det värdefullt att påvisa nationella skillnader ner på DeSO-nivå.

När motsvarande mosaik skapas utifrån Malmö kommuns 192 DeSO kommer den högsta respektive lägsta decilen att bestå av 20 områden vardera.

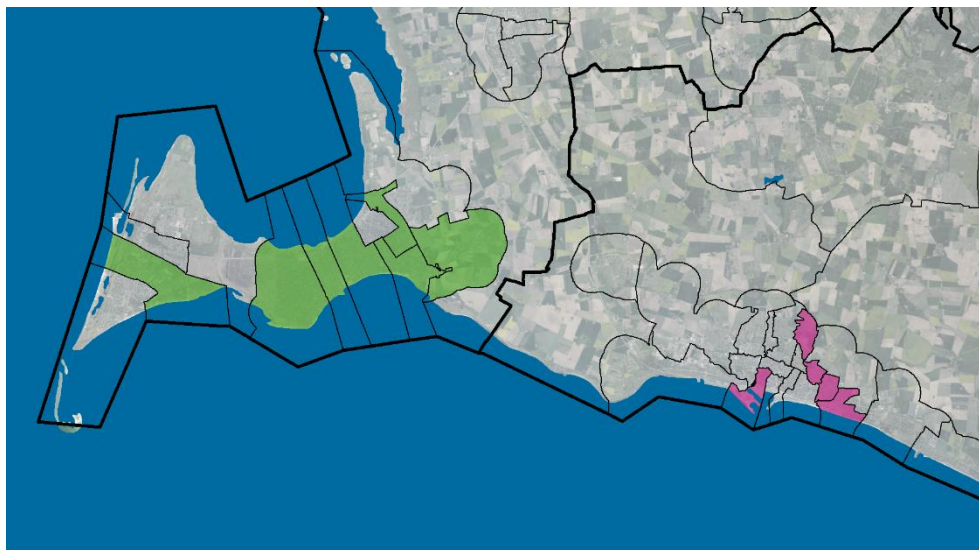
Den översta (cerise) och nedersta (grön) decilen av DeSO utifrån andel i befolkningen i Malmö (till vänster) respektive i riket (till höger) med högst förgymnasial utbildning. Malmö kommun, 2015.

Källa: Bearbetningar © SCB, övrig geodata © SCB, Lantmäteriet

Med mosaiker för nationell nivå framträder regionala skillnader mellan kommuner tydligt. Om man flyttar sig söderut i Skåne till kommunerna Vellinge och Trelleborg framträder mönstret tydligt. I delar av Trelleborgs tätort återfinns några DeSO som tillhör den översta decilen, med högst andel som har högst förgymnasial utbildning. Kontrasten finns i Vellinge kommun där både Höllviken och Ljunghusen tillhör den decil av DeSO i landet med lägst andel med enbart förgymnasial utbildning.

Regionala skillnader med Vellinge och Trelleborg. Den översta (cerise) och nedersta (grön) decilen av DeSO utifrån andel i befolkningen med högst förgymnasial utbildning, 2015.

Källa: Bearbetningar © SCB, övrig geodata © SCB, Lantmäteriet

3.4 Andra aggregeringar

Fler olika möjligheter för analyser öppnar sig när DeSO används som minsta byggsten för att aggregera på olika sätt för olika behov. Nedan presenteras några av dessa möjligheter.

3.4.1 Stad och land

Idag talas det mycket om förhållanden och skillnader mellan stad och land. DeSO kan här utgöra ett stöd för att beskriva förhållanden utanför större befolkningskoncentrationer per kommun eller landsdel. Likaså är DeSO möjliga att gruppera utifrån om området återfinns i en kommuns huvudort eller i annan större bebyggelsekoncentration.

Då DeSO redan från början innehåller en kodsättning för uppdelning på huvudorter eller centralorter, övriga befolkningskoncentrationer och landsbygd kan tabeller motsvarande de nedan tas fram för olika geografiska nivåer.

DeSO där större andelar av befolkningen enbart har förgymnasial utbildning är vanligare förekommande i huvudorterna än på landsbygden.

Tabellerna nedan kan fördelas på kön och ålder. Detta har dock inte gjorts då poängen inte är det statistiska innehållet utan möjligheten att följa förändringen för stad och land.

Tabell över andel med högst förgymnasial utbildning per DeSO fördelade på stad och landsbygd, 2015.

Stad/landsbygd	Andel med högst förgymnasial utbildning				
	Lägre än 10%	10 - 20%	20 - 30%	30 - 40%	40% och över
Huvudort	2 106	1 681	421	104	12
Övrig befolkningskoncentration	174	329	76	1	
Landsbygd	165	878	38		
Totalsumma	2 445	2 888	535	105	12

Källa: SCB, 2018

Tabell över andel med högskoleutbildning per DeSO fördelade på stad och landsbygd, 2015.

Stad/landsbygd	Andel med högskoleutbildning				
	Lägre än 20%	20 - 40%	40 - 60%	60 - 80%	80% och över
Huvudort	157	2 007	1 423	703	34
Övrig befolkningskoncentration	76	374	122	8	
Landsbygd	76	931	73	1	
Totalsumma	309	3 312	1 618	712	34

Källa: SCB, 2018

Tabell över andel sysselsatta i åldrarna 20 – 64 år per DeSO fördelade på stad och landsbygd, 2015.

Stad/landsbygd	Andel sysselsatta				
	Lägre än 20%	20 - 40%	40 - 60%	60 - 80%	80% och över
Huvudort	2	44	318	1 762	2 198
Övrig befolkningskoncentration			4	207	369
Landsbygd			1	206	874
Totalsumma	2	44	323	2 175	3 441

Källa: SCB, 2018

3.4.2 Densitetsbilder

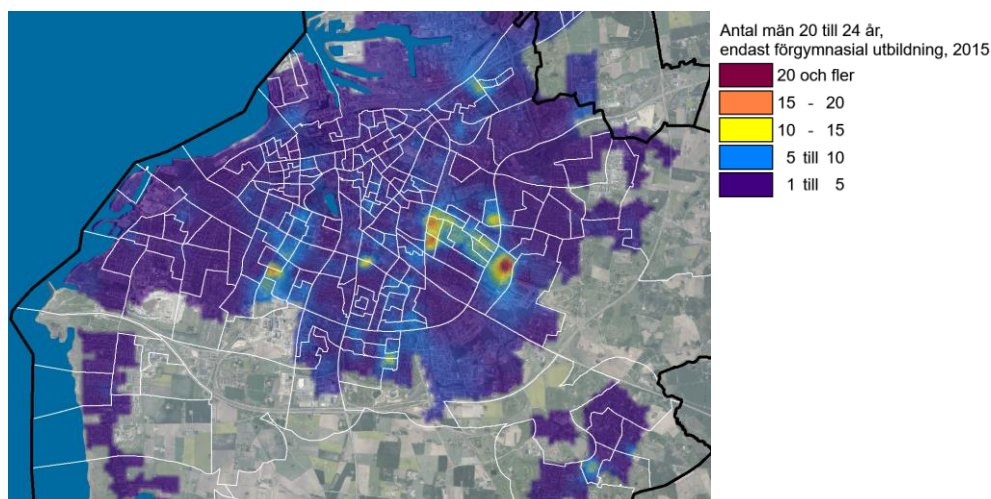
Under arbetets gång har vi fört diskussioner med bland annat Polisens Nationella Operativa Avdelning (NOA). De visade med resultat från ett forskningsprojekt som pågått sedan 2014 hur individer riskerar att påverkas när de exponeras för olika sociala riskfaktorer. Den

kulturgeografiska forskaren Per-Olof Hallin beskriver det såhär: ”En social riskfaktor är omständigheter eller egenskaper hos människor, deras livsvillkor eller levnadsförhållanden som kan öka möjligheterna (sannolikheten) för att oönskade händelser, beteenden eller tillstånd med socialt ursprung skall inträffa.”

Ett exempel på en personbunden riskfaktor som kan bidra till att en person exponeras för olika riskfaktorer är en låg utbildning. Motsatsen, hög utbildning, utgör istället en skyddsfaktor. Enligt NOA är en hög koncentration av yngre män utan gymnasiekompetens i ett område en tydlig indikation på att det finns en förhöjd risk att kriminalitet uppstår.

Istället för att koppla bakgrundsvariablerna kön och ålder som matchas på de som har högst förgymnasial utbildning till ett DeSO så går det att redovisa fördelningen av egenskaperna i ett kontinuerligt rum. Egenskaperna fördelas ut över hela ytan och ger därmed svar på var det finns olika täthet, densitet, för fördelningen. Kartan visar alltså inte enskilda värden men visar på koncentrationer av företeelser, se exempel nedan. En täthetskarta styrs inte av administrativa indelningar eller sätta geografiska gränser som exempelvis DeSO. Däremot kan det vara ett stöd och komplement till DeSO och aggregat av DeSO.

Kartan visar en täthetsbild över unga män i åldersgruppen 20 till 24 år i Malmö och som har högst förgymnasial utbildning, 2015.

Källa: Bearbetningar © SCB, övrig geodata © SCB, Lantmäteriet

4. Genomgång av befintlig statistik

I den befintliga Registerdata för integration finns uppgifter som, liksom namnet antyder, främst beskriver integration. Eftersom den indelning och den statistik som så småningom kan komma att tas fram, baserat på denna förstudie, ska användas till att analysera och följa upp frågor kopplade till segregation kommer såväl statistikinhållet som möjligheterna till jämförelser mellan områden troligen att behöva utvecklas. Som tidigare nämnts är syftet med regeringens långsiktiga reformprogram att lyfta socialt utsatta områden och motverka strukturella orsaker till segregation. Reformprogrammets särskilda fokus är att bekämpa brottsligheten, minska långtidsarbetslösheten, lyfta elevernas resultat i skolan, stärka samhällsservicen, minska bostadssegregationen, stärka demokratin och stödja det civila samhället.

I den här förstudien har projektgruppen samrått med ett antal aktörer både gällande regionala indelningar samt om statistik som kan mäta socioekonomiska förhållanden med avseende på segregation. I det här kapitlet presenteras befintliga indikatorer som kan tänkas användas för ändamålet men även tänkbar utveckling av statistik som kommit upp vid diskussionerna med övriga aktörer. Ingen mer djupgående kartläggning har dock gjorts. En sådan kartläggning som även inkluderade statistik som kan finnas tillgänglig hos andra myndigheter, vore värdefull i det fortsatta arbetet, i samarbete med Delmos.

4.1 Att mäta segregation

I kontakterna med Delmos har diskuterats tänkbara indikatorer till ett kommande system för uppföljning av segregation. Delmos har i sitt uppdrag att bland annat följa utvecklingen av segregationen i Sverige utifrån ett socioekonomiskt perspektiv. Som exempel på indikatorer för att mäta segregation nämner Delmos utbildning och disponibel inkomst.

Delmos har i sitt inledande arbete bland annat börjat undersöka möjligheten att använda olika index för att mäta segregation. Det finns en mängd mått och index som kan användas för att studera olika geografiska dimensioner av segregation inom ett givet område. I ett första skede resonerar de kring att studera två geografiska dimensioner av segregationen; jämnhet och exponering. I ett diskussionsunderlag till SCB beskriver Delmos en typ av index för att beskriva *jämnhet* (*Dissimilarity index*) vilket avser fördelningen av olika grupper av individer (t.ex. inrikes födda och utrikes födda) över olika enheter inom ett område (i förhållande till den totala fördelningen i området). En jämn fördelning av olika grupper

över de olika enheterna inom området indikerar låg segregation, medan en skev fördelning innebär en hög segregation.

Delmos redogör även för ett index för att beskriva *exponering* (*Isoleringsindex*) vilket mäter en individs exponering för personer med samma "egenskap" i sin enhet (t.ex. bostadsområde) i ett givet område (t.ex. kommun eller län).

I Registerdata för integration finns ett boendesegregationsindex som också är en typ av jämnhetsindex och som visar ett mått på skillnaden i bosättningsmönster mellan olika befolkningskategorier. Beräkningen görs här för utrikes födda. För att skapa indexet delas kommunen upp i mindre geografiska områden, för detta används idag SAMS-koderna, men beräkningarna kommer framöver att göras med hjälp av DeSO. Med hjälp av information om fördelningen av inrikes födda och utrikes födda beräknas avvikelser område för område i förhållande till kommunens genomsnitt. Dessa avvikelser summeras sedan till ett index som skalas från 0 till 100, där 0 betyder jämn fördelning över området och 100 betyder total segregering. Denna typ av index skulle kunna användas för andra fördelningar än inrikes och utrikes födda. Det skulle kunna skapas för fördelningar som till exempel sysselsatta respektive ej sysselsatta, andel personer med kontrolluppgift under respektive över 1,5 basbelopp eller andel inskrivna arbetslösa respektive andel som inte är inskrivna arbetslösa.

4.2 Genomgång av befintlig statistik med koppling till det långsiktiga reformprogrammet

4.2.1 Bekämpa brottsligheten

Vid mötet med Nationella operativa avdelningen (NOA) vid Polisen framkom bland annat att det finns ett önskemål om en gemensam grundstruktur vad gäller byggstenar (DeSO) som kan användas för att skapa lokala områden. NOA söker i sina studier efter sociala förklaringsfaktorer till brottsligt beteende och anser att det i statistiken om detta behövs både andel- och antalsuppgifter. De ser särskilt gruppen unga i åldern 16-24 år, uppdelat efter kön, som en viktig grupp att följa upp. Viktiga variabler/indikatorer för NOA är bland annat:

- Unga som inte klarat grundskolan med godkända betyg
- Bostadsbestånd (Hyres/bostadsrätt/småhus)
- Ohälsotal
- Sysselsättning, 16-24 år, 17-40 år, 41-65 år
- Bidragsberoende, 16-24 år, 17-40 år, 41-65 år

I Brås officiella rättsstatistik ingår produkterna anmälda brott, handlagda brott, personer misstänkta för brott, personer lagförda för brott, kriminalvård och återfall i brott. Dessa undersökningar är totalräknade vilket innebär att de dels inte är behäftade med urvalsosäkerhet, dels kan redovisas mer detaljerat än en urvalsundersökning, till exempel en mer detaljerad regional uppdelning. Inom rättsstatistiken redovisas även statistik över domstolarnas verksamhet vilken Domstolsverket ansvarar för att ta fram. För exempelvis statistiken om *anmälda brott* redovisas samtliga 290 kommuner. För Stockholms kommun redovisas statistiken efter 14 stadsdelar, för Göteborgs kommun efter 10 stadsdelar och för Malmö kommun efter 5 stadsdelar. Med *Stadsdel* avses här stadsdelen som registrerats för brottsplatsen. Observationsvariabeln är stadsdelskod som härleds från områdeskoden för brottets geografiska brottsplats.

Statistiken om anmälda brott baseras på uppgifter som polis, åklagare och tullen registrerar i sina ärendehanteringssystem. När ett brott kommer till polisens kännedom upprättas en brottsanmälan, som registreras i ärendehanteringssystemet RAR (Rationell anmälansrutin) eller i utredningssystemet Durtvå och levereras därefter till Brå. Även uppgifter från åklagarnas och tullens ärendesystem levereras till Brå. Hos Brå granskas och bearbetas uppgifterna innan de sammanställs till statistik. Det som redovisas är det totala antalet anmälda brott, det vill säga även händelser som efter utredning visar sig vara annat än brott, eller där brott inte kan styrkas. På total nivå anses tillförlitligheten vara god och återspeglar väl vilka händelser som registrerats som brott, men osäkerhet förekommer för mer detaljerade nivåer.

4.2.2 Minska långtidsarbetslösheten

I Registerdata för integration finns indikatorn *Andel långtidsarbetslösa* där data från Arbetsförmedlingens register använts för att ta fram statistiken. Data levereras från Arbetsförmedlingen till SCB och databasen STATIV. Definitionen på indikatorn är:

”Antalet personer som klassas som långtidsarbetslös den senaste inskrivningsperioden dividerat med befolkningen, 20–64 år. För att klassas som långtidsarbetslös ska man ha varit arbetslös i minst sex månader för arbetslösa 25 år eller över 100 dagar för arbetslösa under 25 år. För att räknas som arbetslös ska man ha varit inskriven som öppet arbetslös och eller i program med aktivitetsstöd.”

SCB har inom ramen för den här förstudien inte samrått med Arbetsförmedlingen men det förekommer fler tänkbara mått på långtidsarbetslöshet som kan användas. På Arbetsförmedlingens hemsida listas, förutom den indikator som SCB använder, även dessa mått:

- Öppet arbetslösa och sökande i program med aktivitetsstöd, därav utan arbete i 6 månader
- Öppet arbetslösa och sökande i program med aktivitetsstöd, därav utan arbete i 12 månader
- Öppet arbetslösa och sökande i program med aktivitetsstöd, därav utan arbete i 24 månader

Andra data som kan tänkas användas för att följa upp målet om att minska långtidsarbetslösheten är SCB:s Registerbaserade arbetsmarknadsstatistik (RAMS). Databasen RAMS innehåller variabler om sysselsättning, pendling och personal- och näringsstruktur. Den visar också händelser och flöden på arbetsmarknaden. Statistiken är totalräknad och kan därför brytas ner på låg regional nivå. Syftet med RAMS är att ge årlig information om befolkningens sysselsättning och anknytning till arbetsmarknaden utifrån administrativa data. RAMS-variabeln sysselsättningsstatus, som också ligger i databasen STATIV, används tillsammans med data från Arbetsförmedlingen för att skapa nedanstående indikatorer i Registerdata för integration, indikatorer som kan vara tillämpliga för att följa upp området långtidsarbetslöshet:

- Andel förvärvsarbetande
- Andel inskrivna arbetslösa
- Andel öppet arbetslösa
- Andel sökande i program med aktivitetsstöd
- Andel fortfarande förvärvsarbetande efter ett år
- Andel arbetslösa som blivit förvärvsarbetande

4.2.3 Lyfta skolorna och elevernas resultat

När det gäller skolområdet finns det en mängd variabler i Skolverkets officiella statistik och data som skulle kunna användas för att följa upp detta mål. I Registerdata för integration finns dessa indikatorer som skulle kunna användas:

- Andel behöriga till gymnasium
- Andel behöriga till högskola
- Andel godkända i SFI
- Vistelsetid för godkända i SFI, median i antal dagar

I indikatorer om behöriga till gymnasium och högskola kan det vara lämpligt att dela upp redovisningen efter om personer kom till Sverige innan eller efter 7 års ålder, och om de därmed genomfört hela sin skolgång i Sverige eller inte.

Möjligtvis kan indikatorn om högsta uppnådd utbildningsnivå, som används som en bakgrundsvariabel i Registerdata för integration, även användas för att följa upp detta mål.

4.2.4 Stärka samhällsservicen och minska bostadssegregation och trångboddhet

För statistik om samhällsservicen finns det en del data kring exempelvis utbud av utbildningar och lärare på respektive skolenhet samt information om var skolenheten är belägen. Statistiken om skolenheterna är Skolverket ansvarig för medan SCB, på uppdrag av Skolverket, har hand om insamlingen av data. Vidare finns statistik om kollektivtrafiken hos Trafikanalys, data om socialtjänst och hälsa samt hälso- och sjukvård på Socialstyrelsen och för statistik om kultur och fritid ansvarar Myndigheten för kulturanalys.

Som tidigare nämnts finns en mängd olika index som skulle kunna användas för att beskriva boendesegregation. I Registerdata för integration finns till exempel ett boendesegregationsindex som beskrivs under rubriken 4.1, *Att mäta segregation*.

När det gäller indikatorer om trångboddhet bör samråd ske med Boverket för att skapa en eller flera indikatorer. I Boendeutredningen 1974 angavs ”norm 3” som fortfarande används av Boverket och SCB. Norm 3 definierar trångboddhet som att det finns mindre än ett rum för varje boende eller två samboende, utöver kök, badrum och vardagsrum. I en lägenhet med 3 sovrum, vardagsrum, badrum och kök (4 rum och kök) kan det alltså bo två sammanboende vuxna (i ett sovrum) och två barn (i varsitt sovrum) utan att hushållet definieras som trångbott.

Kulturdepartementet har tidigare efterfrågat en indikator som beskriver trångboddhet i Registerdata för integration men i nuläget är en sådan indikator inte skapad eller planerad.

I SCB:s officiella statistik över boendet finns statistik över *Antal och andel hushåll efter boendeform och bostadsarea* samt *Genomsnittlig bostadsarea per person* som också skulle kunna användas för att beskriva och följa upp trångboddhet.

4.2.5 Stödja civilsamhället och arbetet för demokratiska värderingar

När det gäller hur stöd till det civila samhället och arbetet för demokratiska värderingar kan följas upp så bör det undersökas vidare hur området kan belysas. SCB har frågor inom dessa områden i urvalsundersökningar men som tidigare beskrivits krävs totalräknade data för att statistik ska kunna tas fram på låg regional nivå.

I Registerdata för integrations finns i nuläget nedanstående indikatorer på demokratiområdet:

- Andel valda och nominerade i val till riksdag, kommun och landsting
- Valdeltagande i val till riksdag, kommun och landsting

Indikatorerna redovisas inte efter bakgrundsvariabler på stadsdelsnivå.

SCB samarbetar med Länsstyrelser och Valmyndigheten för att en totalundersökning av valdeltagandet i 2018 års val ska bli möjligt. Det skulle i så fall möjliggöra att statistik på mindre lokala områden kan tas fram. Om arbetet faller väl ut är målsättningen att även framtida val ska totalundersökas.

5. Tidsplan

Övergripande tidsplaner för de tre alternativen, som beskrivs i avsnitten 3.1 – 3.3, har tagits fram utifrån arbetsinsatsens storlek. Ju mer tidskrävande aktiviteter desto större arbetsinsats.

Tidsplanerna omfattar enbart de aktiviteter som är kopplade till utvecklings- och uppbyggnadsskedet.

5.1 DeSO-indelningen som rikstäckande områdesindelning för uppföljning av segregation

Det som är utmärkande för detta alternativ är att ingen anpassning av DeSO krävs eftersom indelning redan finns. En insats som bedöms som tidskrävande är dock att bestämma statistikinhåll tillsammans med Delegationen mot segregation. Rutiner för beräkningar, granskning och sekretesshantering måste skapas. Även produktionssystem och testplaner behöver tas fram. Insatserna kring extern samverkan och samordning uppskattas vara relativt låga i detta alternativ.

Tidsplan: 1 februari 2019 – 1 september 2019

5.2 Aggregerade DeSO för rikstäckande uppföljning av socioekonomiska förhållanden och för regeringens reformprogram mot segregation

Detta alternativ omfattar flera tidskrävande delar och är det alternativ som beräknas ta längst tid att utveckla och implementera. Den mest krävande delen bedöms vara den kring samverkan och samordning mellan Delegationen mot segregation, Sveriges Kommuner och Landsting, kommuner och SCB för att ta fram förslag på grupperingar/kluster och namnsättning av dessa. Innan kommunerna kan påbörja ett sådant arbete kan politiska beslut hos kommunerna behöva tas. Det är också med all säkerhet en stor och tidskrävande process att tillsammans med kommunerna ta fram förutsättningar för att utföra själva arbetet med gruppering och namnsättning av DeSO.

Tidsplan: 1 oktober 2018 – 1 april 2020

5.3 Mosaik byggt på DeSO för rumslig analys av segregation över tid

Denna modell finns redan utvecklad men även här bedöms processen med att bestämma statistikinhåll tillsammans med Delegationen mot segregation vara tidskrävande. Utredning kring att sätta nivåer på utsatthet måste också genomföras, liksom alla de andra processerna som ingår i de två andra alternativen, t.ex. skapa rutiner för skattningar, granskning och sekretesshantering. Insatserna kring extern samverkan och samordning uppskattas vara relativt låga i detta alternativ.

Tidsplan: 1 februari 2019 – 1 september 2019

6. Kostnadsberäkning

6.1 Kostnader för uppbyggnad av ny områdesindelning och årlig statistikproduktion

SCB:s kostnader bygger på den kalkylmodell med fullkostnadsprincip som tillämpas inom myndigheten vid resursberäkning av all anslags- och uppdragsverksamhet. Alla kostnader är beräknade i 2018 års prisnivå utifrån det fastställda timpriset.

Kostnadsberäkningarna nedan omfattar endast kostnader kopplade till alternativet aggregerade DeSO för rikstäckande uppföljning av socioekonomiska förhållanden och för regeringens reformprogram mot segregation (se avsnitt 3.2).

Kostnaderna för de andra två alternativen blir något lägre och betydligt lägre om de genomförs tillsammans med, eller utöver, alternativet med aggregerade DeSO.

Kostnader för tillgängliggörande av statistiken ingår inte i beräkningen. Det finns olika alternativ som behöver diskuteras ytterligare, bland annat med Delegationen mot segregation. En möjlighet är att det skapas ett webbgränssnitt med geografisk funktionalitet, så att användarna kan titta på statistiken på karta. En annan är att statistiken görs fritt tillgänglig för alla att använda i sina egna system i form av öppna data och ett tillhörande API (Application Programming Interface). Kostnader för registerköp från andra myndigheter ingår inte i beräkningen.

Kostnader som uppstår hos Delegationen mot segregation för samordning och samverkan ingår inte i nedanstående kostnadsuppskattning och inte heller kostnader som uppstår hos SKL och hos kommuner för arbetet med aggregeringar av DeSO till lämpliga kluster/områden.

Den beräknade uppbyggnadskostnaden för SCB omfattar insatser kopplade till nedanstående aktiviteter:

- Samordning och samverkan mellan Delegationen mot segregation, Sveriges Kommuner och Landsting, kommuner samt SCB.
- Skapa uttagsrutiner för att ta fram aktuella skattningar.
- Anpassa DeSO utifrån kommunernas aggregeringar.
- Hantering av namnsättningen av kommunernas DeSO-områden.
- Samordning och produktion av indata och statistikinhåll.
- Utveckling av granskningsrutiner för att hantera integritets- och sekretessaspekten.

- Utveckling av ett kvalitetssäkrat produktionssystem inklusive dokumentation.
- Genomföra test av statistikinhåll och produktionssystem.

SCB:s utvecklingskostnad, som baseras på att använda aggregerade DeSO-områden och utnyttja befintligt statistikunderlag, beräknas till 3,5 miljoner kronor.

I de årliga driftskostnaderna ingår samordningsinsatser mellan externa och interna aktörer, statistikproduktion inkl. beräkningar, granskning, sekretesshantering m.m. samt underhåll av produktionssystem. Den årliga driftskostnaden för SCB uppskattas till 1,7 miljoner kronor.

6.2 Finansieringsmodeller

Det finns olika sätt att finansiera utveckling, drift och åtkomst till data på låg regional nivå. Nedan redovisas två alternativa modeller.

1. Öppen data

Statistiken görs fritt tillgänglig som öppen data, t.ex. genom API. Samtliga kostnader, både vad gäller utveckling och den årliga driften, som är kopplade till statistikproduktionen (se avsnitt 6.1) och tillgängliggörandet finansieras via centrala statliga medel.

2. Avgiftsbelagd användning

Statistiken blir avgiftsbelagd för alla användare enligt den fullkostnadsprincip som används. Kostnaden finansieras helt (både utveckling och årlig drift) eller delvis (enbart årlig drift) av statistik användare. Storleken på avgiften är beroende av hur många användare som ansluter sig till ett uttagssystem där denna kostnadsprincip tillämpas. Förutom årliga produktionskostnader (se avsnitt 6.1) tillkommer kostnader kring administrationen av den avgiftsbelagda användningen.

SCB förordar en finansieringsmodell enligt alternativ 1 (Öppen data) där all finansiering sker via centrala statliga medel. På så sätt ges alla användare samma möjlighet att ta del av den framtagna statistiken och den kan användas brett i samhället som underlag för debatt, analys och beslut.

7. Sammanfattande om förslagen

SCB föreslår att den nyligen framtagna rikstäckande indelningen Demografiska statistikområden (DeSO) används för en statistisk uppföljning av socioekonomiska förhållanden. SCB föreslår tre olika modeller för hur DeSO kan användas för att belysa olika dimensioner av segregation. De tre modellerna kompletterar varandra.

1. DeSO-indelningen används direkt som den är som indelning för att följa upp segregationen på ett mindre antal variabler utan nedbrytningar. SCB kan ta fram statistik på DeSO utan nedbrytningar så länge totalräknade register finns tillgängliga. Ju finare indelning desto mindre nedbruten statistik kan tas fram.
2. Aggregerade DeSO för att följa upp reformprogrammet med fler variabler och nedbrytningar. Aggregeringen bör baseras på geografi och inte på utfall av statistiska variabler. Ju större områden desto finare fördelad statistik är möjlig. Genom att aggregera DeSO baserat på geografi och med kommunerna själva som sista beslutande instans skapas en ny nivå av en rikstäckande områdesindelning som skulle kunna användas även för andra syften än detta.
3. Mosaik av DeSO för att följa upp förändringar över tid.

En eller flera av dessa alternativ kan genomföras. Om den aggregerade indelningen görs kommer de andra två alternativen att kunna genomföras med relativt begränsade ytterligare resurser. I tabellen nedan sammanfattas modellernas särdrag och hur de kompletterar varandra.

Tabell med de olika modellernas särdrag och hur de kompletterar varandra.

Särdrag för modellerna	DeSO som indelning	Aggregerade DeSO	Mosaik av DeSO
Geografisk detaljeringsgrad	Enskilda DeSO som minsta byggsten, motsvarar knappt 6 000-områden	Flera geografiskt angränsande DeSO grupperas till stads- och kommundelar	Gruppering av DeSO som inte behöver angränsa till varandra. D.v.s. enskilda DeSO tillhör samma mosaik men ligger geografiskt utspritt
Statistisk detaljeringsgrad	Statistiken kan inte brytas ner med hänsyn till bakgrundsvariabler	Ökade möjligheter att redovisa med hänsyn till bakgrundsvariabler	Ökade möjligheter att redovisa med hänsyn till bakgrundsvariabler
Följa förändring över tid geografiskt	Kan följas för enskilt DeSO	Kan bara följas aggregerat och lokala skillnader kan döljas inom en stadsdel	Visar förändring inom en mosaik över tid
Följa statistisk förändring över tid	Ja, om statistiken inte bryts ner	Kan följas nerbruten på bakgrundsvariabler	Kan följas nerbruten på bakgrundsvariabler
Krav på externt stöd	Kan genomföras på SCB utan externt stöd	SCB behöver stöd av SKL och kommuner för genomförande	Kan genomföras på SCB utan externt stöd
Lokal förankring	Saknar geografiska namn	Förses med geografiska namn då så är möjligt	Saknar geografiska namn

Källa: SCB, 2018